

Rafael Pujals 03

Amb aquesta nadala els Amics de Badalona ja n'han editat 25 i han contribuït durant més d'un quart de segle a sensibilitzar els badalonins pel seu patrimoni històric. Per això, en aquesta ocasió especial, la nadala toca un tema pel qual els Amics han lluitat llargament... i infructuosament, i que és un símbol destacat de Badalona: l'escut de la ciutat. El dibuix de Rafael Pujals s'inspira en les antigues representacions al·legòriques de Badalona, simbolitzada per una noia marinera que porta les seves armes. La primera notícia que tenim de l'escut de Badalona és de l'any 1382, quan el rei Pere el Cerimoniós va manar que Bernat de Santcliment, com a senyor de la casa de Badalona (la Torre Vella), continués tenint el dret de posar el seu escut a l'església parroquial i de fer-lo brodar en els gomfanons o banderes que obrien les processons. Tot i que la jurisdicció dels Santcliment sobre Badalona no va arribar a consolidar-se mai, si que es van mantenir els seus drets senyorials, especialment els de caire simbòlic (entre els que hi devia haver l'escut), com ho van reconèixer nombroses sentències, tant civils com eclesiàstiques, en aquell temps que s'identificava el municipi amb la parròquia. El 1446 l'escut de la parròquia, que probablement era la campana dels Santcliment, era brodat enmig d'un camp de roses en el cobertor de l'altar de Santa Maria. Elionor Beneta de Santcliment, l'última hereva d'aquesta família, era casada el 1483 amb Ferrer de Gualbes. A partir d'aleshores els drets senyorials sobre els homes de la sagrera badalonina (rebre'n sacrament i homenatge, tenir-los com a sòlids i afocats...) passaren a la família Gualbes, l'escut dels quals era format per quatre faixes de vairs d'ondes blaves en camp blanc. Sabem que l'any 1562 al mig de l'altar major de la parròquia hi havia un escut, del que no en queda rastre, on probablement s'hi veien aquestes armes del senyor de Badalona i potser també les quatre "barres" del rei que tenia la jurisdicció sobre la vila. Encara l'any 1625 una sentència del bisbe seguia donant preferència als senyors de la torre per sobre del consistori municipal en el cerimonial de la parròquia, la qual devia ser presidida, per tant, per les armes del senyor. Una antiga safata de plata

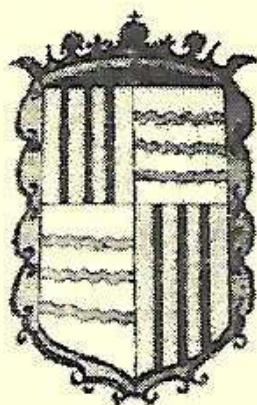
que duia cisellat l'escut parroquial va desaparèixer l'any 1805. La representació més antiga que tenim actualment de les armes de Badalona es conserva a l'arxiu parroquial de Santa Maria i és un escut de l'orgue, fet aproximadament el segle XVI, que va ser copiat fidelment el 3 de novembre de 1799 per l'historiador Josep Barriga i acompanyat d'un informe adreçat a l'Ajuntament, demanant que *"tomasen las antiguas armas, más hermosas y preciosas que las que usan, no siendo propias como queda ya manifestado"*. Evidentment ni l'historiador Barriga ni cap dels que han continuat durant més de 200 anys la seva reivindicació han obtingut cap resultat satisfactori. Els ajuntaments, més d'acord amb els temps i les modes que amb l'heràldica i la història, han utilitzat des d'esquemes més o menys inventats, fins a dibuixos decoratius modernistes guarnits de fullaraca, passant per senyals heràldics sense base històrica. Després de l'informe d'en Barriga, i tal com ell ja havia previst, els successius consistoris van seguir utilitzant durant 50 anys segells de poca qualitat amb les "quatre barres" sobre dues o tres faixes bastant irregulars i lleugerament ondades, ornamentats, segons les èpoques, amb diverses lletres i corones. Ningú va tenir en consideració els heraldistes que, com B. Espinalt el segle XVIII i Pere M. Rigalt i F. Piferrer el segle XIX defensaven un escut en la línia del d'en Barriga, amb lleugeres variants. El 1852, la dignitat heràldica de l'escut emprat per l'ajuntament era tan nul·la que la majoria de documents municipals es segellaren a partir d'aleshores exclusivament amb els quatre pals de Catalunya, sense cap senyal badaloní. En els edificis públics i es fonts se seguí el mateix criteri. Finalment, el 1876, es mirà de posar ordre en aquell desgavell heràldic. Una certa estabilitat política després de gairebé un segle de turbulències, unida a una presa de consciència per part dels badalonins de la importància que prenia la seva vila, devien contribuir a la determinació de fixar un escut que tingués un cert caire heràldic. S'adoptà, en termes generals, l'escut que des de feia un segle proposaven els heraldistes. Aquest escut va gaudir de força estabilitat i, amb lleugeres variants, va ser utilitzat per tothom com a símbol de la ciutat durant 40 anys. Encara es pot trobar fàcil-

ment en llocs públics i en documents anteriors al 1914. El 1912 l'alcalde Martí Pujol va voler fixar l'heràldica badalonina amb un escut de solvència i va destinar la, aleshores, respectable xifra de 300 pessetes de les arques municipals a pagar un dibuix a un personatge d'una fama elevadíssima i ben guanyada en un terreny absolutament aliè a l'heràldica: l'arquitecte Lluís Domènech i Montaner. Domènech era, en aquell temps, un ancià venerable - tenia 64 anys- pràcticament retirat de l'arquitectura, on tan merescudament havia destacat, i desenganyat de la vida política, que consagrava el seu temps a la gran afecció de la seva vellesa: la història i l'heràldica. Dos anys després de l'encàrrec, i tal com s'esperava, Domènech va lliurar un dibuix bonic, d'acord amb l'estètica modernista a la qual tant havia contribuït, i que era la que encara imperava en aquells moments. Tanmateix, va empitjorar considerablement el nivell heràldic de l'escut anterior. Però el seu prestigi com a arquitecte i com a polític -i potser també la justificació de la despesa feta per l'ajuntament- va fer que l'escut s'implantés. I la grafia errònia i espanyolitzada dels dos pals que segur que inconscientment- va imposar a l'escut de Badalona, va permetre que el seu dibuix subsistís sense problemes durant les dues dictadures que han governat el nostre país en el segle XX. Sembla que amb el segle XXI hauria d'arribar el moment de prendre les antigues armes de Badalona i, tot normalitzant-les d'acord amb els criteris heràldics vigents, dotar la ciutat d'un símbol com cal. L'escut de l'orgue de l'any 1500 ostenta en el primer i quart quarter les armes de Catalunya (representades, com era freqüent aleshores, per només tres pals vermells en camp d'or) i en el segon i tercer quarter tres ondes o vairs blaus en camp blanc (que segurament corresponen a la lectura que feu en Barriga de l'escut dels Gualbes). Confiam que algun dia el consistori i els experts es posin d'acord per resoldre el tema de l'escut de Badalona, irregular des del punt de vista històric, heràldic i fins i tot legal. Mentrestant ens queda el consol de creure que l'escut actual és prou representatiu de la ciutat. La representa escaientment com a veritable símbol del desori del nostre patrimoni històric.

El President de l'associació
AMICS DE BADALONA
en nom propi i del
Consell Directiu de l'entitat
us desitja molt bones festes

NADAL 2003

Còpia de 1799 de
l'escut de l'orgue.

Segell de l'Ajuntament
entre 1876 i 1914.

Escut de l'Ajuntament
dibuixat per Domènech
i Montaner.

Escut de Badalona se-
gons dictàmen de l'Ins-
titut d'Estudis Catalans.

Nº 000018

AMICS DE BADALONA

Apartat de Correus, 180

Dibuix original de Rafael Pujals
Recopilació de dades històriques de Joan Rosàs
Disseny i coordinació executiva d'Àngel Zamora

D'aquesta vint-i-cinquena Nadala, editada per Amics de Badalona,
se n'han imprès 1350 exemplars numerats